

הרב גדלי' אבערלאנדער

רב קהילת 'היכל מנחם' מאנסי
 מח"ס 'פדיון-הבן כהלכתו'
 'מנהג אבותינו בידינו' על מנהגי ישראל

בגדים הרטובים מיד לפני שבת האם הם מוקצה

ע"ש ק פרשת בהעלותך תשע"ב

כבוד אהובי ידידי חכם לב אי"א הרה"ח
 המפואר ר' יצחק שפראיי שיחי'

בנידון שאלתך במי שהוציא מיד לפני
 השבת את הבגדים ממכונת הכביסה ועדיין
 רטובים הם ויהיו רטובים כל בין השמשות
 באופן שהוא טופח ע"מ להטפיה וממילא
 אסורים הם בטלטול משום חשש סחיטה, וכפי
 שפסק הרמ"א (סי' שא סעי' מו), האם הם
 מוקצה גם לאחר שכבר נתייבשו.

תשובה:

כתב המחבר (בסי' שא סעי' מו): "בגדים
 השרויים במים, אסור לנגבם סמוך לאש".
 וכתב הרמ"א: "ואסור לטלטלם שמא יבא
 לידי סחיטה".

ואם הם רטובים כל זמן בין השמשות
 אסורים הם בטלטול כל בין השמשות משום
 חשש סחיטה, וא"כ הם מוקצים לכל השבת,
 שהרי מבואר בשו"ע (סי' רעט ס"א) "נר
 שהדליקו בו באותה שבת, אע"פ שכבה, אסור
 לטלטלו. וכן מותר השמן שבנר שהדליקו בו
 באותה שבת, אסור לטלטלו ולהסתפק ממנו
 באותה שבת". והטעם, מכיון שהיה אסור כל
 בין השמשות, דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות
 איתקצאי לכולא יומא. ולכאורה ה"ה בנידון
 דידן מכיון שהיו רטובים כל בין השמשות
 ובגלל זה הם אסורים בטלטול נשאר מוקצה
 לכל השבת.

וכך אכן פוסק המשנ"ב (סי' שח סקס"ג),
 שעל דברי המחבר (שם סעיף טז): 'חלוק
 שכבסו אותו ותחבו בו קנה לייבשו יכול
 לשמטו מעל הקנה', כתב המשנ"ב "היינו

מע"ש, וגם מיירי שנתייבש קצת מבעוד יום
 דאם היה טופח על מנת להטפיה בבין
 השמשות אסור לטלטל החלוק כל השבת
 דמיגו דאתקצאי לביה"ש וכדלעיל בסי' ש"א
 סמ"ו בהג"ה, איתקצאי לכולי יומא".

אבל באמת דברי המשנ"ב אלו צ"ע. דהנה
 מבואר בגמ' (ביצה כז, א) דכל דבר שגמרו
 בידי אדם אינו מוקצה מכיון שהאדם אינו
 מקצה דעת ממנו, ולכן קדירה שהיא רותחת
 כל בין השמשות ואינה ראוי' לאכילה כלילה
 מחמת חומה אלא רק ביום, אעפ"כ, לאחר
 שנתקררה, ונעשה האוכל ראוי, מותרת ואינה
 מוקצה. ולפי"ז כותב ה'כל בו' (סי' נח. דף יח
 ע"ד) הובא בב"י (סי' ש"י דף סט ע"ב) בשמו,
 דתמרים שנותנים עליהם מים בגיגית בערב
 שבת ואינם ראויים כל בין השמשות ובשבת
 נעשו ראויים, דמותרים בשבת, משום דהוי
 גמרו בידי אדם. והיינו דלדעת ה'כל בו' גמרו
 בידי אדם אין פירושו דבידי אדם ממש לגמרו
 אלא כל שבודאי יהי' גמור במשך השבת הוי
 כגמרו בידי אדם, ולכן קדירה רותחת ותמרים
 שנעשו ראויים בשבת אע"פ שאינם ראויים
 בבין השמשות אינם מוקצה מכיון שהאדם
 יודע דהקדירה בודאי תצטנן והתמרים יהיו
 ראויים לאכילה במשך השבת.

וכן היא גם דעת המאירי (בית הבחירה
 ביצה כז, ב ד"ה היו ראיות) שכתב, וז"ל:
 "מתוך מה שכתבנו יתבאר לך שהתמרים שלנו
 שהושלכו מים בגיגית מערב שבת ולא נראו
 עד למחר שמתרות בשתיה למחר אף על פי
 שלא היה ראוי לשתיה בין השמשות שכל
 כיוצא בזה גמרו בידי אדם הוא, שאף על פי
 שאין התיקון בידי אדם כל שמעשה שלו גורם

גמר שלו גמרו בידי אדם הוא קרוי...".¹

דברי ה'כל בו' הללו הביאם הט"ז (סי' שי סק"ד) להלכה.

אולם הב"י העיר על ה'כל בו': "ודבריו תמוהים, דהא אמרינן בגמרא פרק כירה (מה, א) דשאר פירות בר מגרוגרות וצמוקים לית בהו מוקצה ואם כן למה הוצרך ליתן טעם מפני שגמרו בידי אדם. ועוד דהני ודאי לא הוי גמרו בידי אדם".

והיינו לדעת הב"י - במש"כ ועוד וכו' - דאינו נחשב גמרו בידי אדם אלא רק אם הוא ממש בידו לתקנו, וכלשון רש"י (ביצה כז, א ד"ה אלא מידי) "דכיון דבידו לתקנו בו ביום לא מקצה ליה מדעתיה מפני דחיותו", אבל בציור של ה'כל בו' שאין בידו של האדם לתקן התמרים שיהיו ראויים לשתייה אפי' שבודאי יהי' ראויים במשך השבת מעצמם - לא מיקרי גמרו בידי אדם אלא בידי שמים והיה צריך להיות מוקצה אם לא משום דמבואר בגמ' שבת פרק כירה דשאר פירות חוץ מגרוגרת וצמוקים אין בהם משום מוקצה (כקושייתו הראשונה של הב"י על ה'כל בו').

וכך מבואר גם בשיטה מקובצת (ביצה כז, א): "אלא גמרו בידי אדם לא קא מיבעיא. פירוש כגון קדרה שבידו לצננה. אלא כי מיבעיא לי כגון גמרו בידי שמים. והוא הדין נר שאין בידו לכבותו". הרי דגמרו בידי אדם היינו דוקא כשבידו של האדם לגמרו ולא כשיגמר ממילא.

ובאמת החמד משה (סי' שי אות ב) והלבושי שרד (סי' שי סק"ט) מבארים את דברי רש"י שכתב "בידו לתקנו" שהוא לאו דוקא דיש בידו לגמרו, אלא כל שייגמרו בודאי לזמן ידוע וא"א להמנע בשום צד, קרי ליה גמרו בידי אדם, ולאפוקי דבר שאין הגמר בודאי שיבא לזמן ידוע ואפשר להמנע לזה

קרי ליה גמרו בידי שמים.

וכדעת הב"י והשיטה מקובצת דגמרו בידי אדם היינו רק באופן שבידו לתקנו היא גם דעת שו"ע רבינו הזקן (סי' שכה ס"ו): "במקומות שנוהגים לאכול פת של פלטר נכרי יש מתירין ליקח ממנו בשבת אפילו פת שנאפית היום אם היא עיר שרובה נכרים שאז מן הסתם היא נאפית בשביל הנכרים ולא בשביל הישראל ואם כן אין לאסור אותה מדין נכרי העושה מלאכה בשביל ישראל. וגם אין לאסור אותה מדין מוקצה אפילו אם היתה קמח או עיסה בבין השמשות שהן מוקצין כמו שנתבאר בסי' ש"ח אין אומרים בה מתוך שהוקצית בבין השמשות הוקצית לכל השבת כולה לפי שאין אומרים כן אלא בדבר שניתקן ונעשה ראוי מאליו משחשכה כגון נר שכבה מאליו משחשכה, אבל כל דבר שגמרו בידי אדם דהיינו שנגמר תיקונו בשבת ונעשה ראוי על ידי אדם אין בו משום מוקצה כלל אפילו בבין השמשות בעודו אינו ראוי, מפני שאינו מקצה ממנו דעתו כלל בבין השמשות מליהנות ממנו בשבת כיון שבידו הוא לתקנו ולעשותו ראוי בו ביום כגון הקמח שבידו נכרי אין לו דין מוקצה כלל בשבת מפני שבידו הוא לאפותו ולעשותו ראוי בו ביום וכיון שהוא מוכן להנכרי בעליו הרי זה מוכן לכל".

ולכאורה יש לדייק גם מהתוס' (שבת מג, א) שסוברים כה'כל בו' והמאירי. דהש"ס שם מקשה על דעת רב יוסף שסובר דאסור לבטל כלי מהיכנו מהתוספתא (פרק טז) 'כופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו', הרי שמותר לבטל הכלי מהיכנו, שהרי בשעה שהתרגולים עליו אסור לטלטלם. ומשני 'קסבר מותר לטלטלו'. ומקשה 'והתניא אסור לטלטלו'. ומשני 'בעודן עליו'. ומקשה שוב 'והתניא אף על פי שאין עודן עליו אסור'. ומתרץ רבי אבהו דאימתי אסור אפי' לאחר

1 ובחידושי המאירי ביצה כז, א כותב ביתר בירור "א"נ דכל שסופו להגמר על ידי מעשה שעשה זה בו מתחלה גמרו בידי אדם מיקרי".

שירדו 'בעודן עליו כל בין השמשות, מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא'.

וכתבו התוס' (ד"ה בעודן עליו כל בין השמשות) על מה שרבי אבהו אוסר אם התרנגולין היו על הסל כל בין השמשות: "תימה, הא כיון דבידו להפריחם למטה הוי גמרו בידי אדם ולית לן למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, כדמוכח בפ' אין צדין (ביצה כו, ב) דפריך ר' זירא למ"ד יש מוקצה לחצי שבת והא פולין ועדשים דמבשלים ב"ט דמעיקרא חזו לכוס, כי שדינהו בקדרה חייטא אידחו להו, גמר בשוליהו אישתרו להו. א"ל אביי ולטעמך תקשי לך קדירות דעלמא דהא קדירות דשבתא בין השמשות ורתחות הן ולאורתא קא אכלינן מיניהו, אלא גמרו בידי אדם לא קמבעיא ליה כי קא מיבעיא ליה גמרו בידי שמים", כלומר מכיון שבידו להפריח את התרנגולים הרי זו כגמרו בידי אדם ואינם מוקצה אפי' אם הוא לא הפריחם כמו בפולין ועדשים שאפי' אינם ראויים כל בין השמשות מ"מ מיקרי גמרו בידי אדם. ומתריצים התוס': "וי"ל דשאני קדירות אם הוה צריך להו בין השמשות היה מקררן, וכן פולין ועדשים רצונו שיתבשלו בלא שום דיחוי, אבל הכא רצונו היה שיעלו האפרוחין על הסל שלכך כפאו והרי שעה אחת הקצה אותו לצרכן ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא".

וא"כ נחזי אנן בפולין ועדשים גופא מהו ההיתר, הלא בבין השמשות דיו"ט אינם ראויים לאכילה ורק לאחר דנגמר בישולם ממילא ראויים הם לאכילה ואעפ"כ זה נקרא גמרו בידי אדם. ולכאורה לפי דעת הב"י והשיטה מקובצת שבכדי שיהא נקרא גמרו בידי אדם הוא רק כשנגמר ממש בידי אדם הלא הפולין

ועדשים לא נגמרו בידי אדם רק ממילא ואין לו שום אפשרות לגמרו בידיים ואמאי נקרא גמרו בידי אדם. ועל כרחך שדעת התוס', דגם אם זה נעשה ממילא נקרא גמרו בידי אדם².

[ובאמת לפי דעת הב"י והשיטה מקובצת צ"ב מהו ההיתר דפולין ועדשים שנגמרו ממילא בשבת ולא בידי אדם ואמאי מותרין הן באכילה ואינן מוקצה? וצריך לומר שהם מפרשים כרש"י ביצה שם שמפרש דמ"ש בגמ' דפולין ועדשים אדחו להו היינו "כל זמן שרותחין" - ולא כפירוש רבינו חננאל והתוס' (בשבת שם) שאידחו היינו משום דבשעת בישול אינם ראויים לאכילה - וא"כ נקרא שפיר נקרא גמרו בידי אדם מכיון שבידים לקררן].

ולפי כל הנ"ל יוצא בנידון שאלתינו, במי שהוציא מיד לפני השבת את הבגדים ממכונת כביסה ועדיין רטובים הם ויהיו רטובים כל בין השמשות ורק לאחר מכן יתייבשו ממילא ואין בידו של האדם לייבשו - דלכאורה תלוי במחלוקת בפירוש של 'גמרו בידי אדם': לדעת ה'כל בו', המאירי והתוס' שבאופן שבודאי יגמר הדבר בשבת אפי' ממילא ואין צריך האדם לעשות שום פעולה בכדי לגמרו בשבת עדיין נקרא גמרו בידי אדם ואין בו משום מוקצה, גם הכביסה אין בה משום מוקצה מכיון שנקרא גמרו בידי אדם. אבל לדעת הב"י והשיטה מקובצת, שגמרו בידי אדם הוא דוקא אם זה בידי אדם ממש לגמרו, א"כ בכביסה שאין זה בידי אדם כלל - הוי מוקצה לכל השבת.

וא"כ מכיון שדעת שו"ע רבינו הרב כדעת הב"י והשיטה מקובצת, א"כ אם הכביסה רטובה באופן דטופח ע"מ להטפיה כל בין השמשות הרי הבגדים מוקצים הם כל השבת, דמכיון שאינם בידו לייבשם לא נקרא גמרו בידי אדם ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות

2 אולם לפי"ז שגמרו בידי אדם נקרא גם באופן שזה נגמר ממילא ולא דוקא בידי אדם, צ"ב אמאי נר שהדליקו בו בשבת אסור אפי' לאחר שכבה הלא הוא ידע שיכבה ממילא ולמה זה לא נקרא גמרו בידי אדם. וצ"ל כטעם התוס' בסל שלפני התרנגולים, דכיון שברצונו אידחי ל"י לבין השמשות והרי שעה אחת הקצה אותו מדעתו אמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, ורק באופן שלא אידחי ליה מדעתיה אפי' שעה אחת לא אמרינן מיגו דאיתקצאי.

איתקצאי לכולא יומא.

ולפי זה צ"ע פסק המשנ"ב הנ"ל במה שכתב לאסור כביסה שהיו רטובין כל בין השמשות, דכיון שהוא מפרש (בסי' שי סקי"ט ובשעה"צ סקט"ז) גדר גמרו בידי אדם כדעת ה'כל בו' והמאירי דכל שיגמר ממילא נקרא נמי גמרו בידי אדם א"כ אמאי אוסר הבגדים שהיו רטובים בין השמשות, הרי הוי גמרו בידי אדם ולא אמרינן בזה מיגו דאיתקצאי?

ואולי יש לומר דהמשנ"ב מיירי רק באופן שאין ודאות שיתייבשו הבגדים בשבת כגון מעיל חורף עב או כר וכסת שלוקח הרבה זמן שיתייבשו ורק כשהשמש זורחת עליהן אז יתכן שיתייבשו במהרה, א"כ, מכיון שבכדי שיהיו ראויים ודאי בשבת תלוי בשמש הזורחת - זה נקרא גמרו בידי שמים דשמא לא תזרח השמש ואילו בבית זה לא יתייבש בשבת ובאופן זה לא נקרא גמרו בידי אדם. אבל סתם בגדים רטובים כשמוציאן ממכונת כביסה ושוטחים אותם לייבש שבודאי יתייבשו בשבת אפי' בלא שמש, נקרא גמרו בידי אדם ואינו מוקצה לדעת המשנ"ב.

או י"ל לדעת המשנ"ב סברת גמרו בידי אדם היא דוקא בדבר שהמוקצה הוא מחמת שאינו ראוי בעצם אבל דבר שהמוקצה הוא מחמת איסור דרביא עליה אין היתר דגמרו בידי אדם. והטעם: דגמרו בידי אדם עושה שגם בבין השמשות בזמן שאינם ראויים ג"כ לא יהיו אסורים, וכדברי שוע"ר (סי' שכה ס"ו) הנ"ל "אבל כל דבר שגמרו בידי אדם דהיינו שנגמר תיקונו בשבת ונעשה ראוי על ידי אדם אין בו משום מוקצה כלל אפילו בבין השמשות בעודו אינו ראוי מפני שאינו מקצה ממנו דעתו כלל בבין השמשות מליהנות ממנו בשבת כיון שבידו הוא לתקנו ולעשותו ראוי בו כיום..." , אבל באופן שבבין השמשות אין להתירן מחמת האיסור שעליהן, אין זה נכלל בהיתר דגמרו בידי אדם.

וא"כ בנידון דידן שהבגדים רטובים כל בין השמשות ואז אין להתירן מחמת חשש

איסור סחיטה - אין להתיר גם לאחר דגמרו בידי אדם, ורק באופן שאינם ראויים מצד עצמן בבין השמשות כגון קדירות רותחות או תמרים במים אז מותר, מכיון דנקרא גמרו בידי אדם ומותר אפי' בבין השמשות בזמן שאינם ראויים.

ועדיין צ"ב אמאי הבגדים מוקצים (וכפי שהעיר הגרש"ז אויערבך בשש"כ פט"ו הערה ס), הרי אפי' לדברי הרמ"א (בסי' שא) שאסור לטלטלם שמא יבוא לידי סחיטה נמי אינם מוקצה, שהרי עשרה בני אדם מותרין לטלטלם מכיון דמדכרי אהדדי וכפי שמבואר במשנה (שבת קמז, א. והובא במג"א סקנ"ח) ורק ליחיד אסור בטלטול מחשש סחיטה, וא"כ אין על הבגדים כלל שם מוקצה אפי' ליחיד, דמכיון שמותר לרבים אינו מוקצה אפי' ליחיד ורק בטלטול אסור ליחיד.

ואולי י"ל, דאינו מועיל מה שיכול לטלטלו בעשרה בני אדם או אפי' בשני בני אדם משום דאינו עומד לכך שיטלטלו אותן ע"י ריבוי בני אדם, ומכיון שבאופן הרגיל שהוא ע"י אדם אחד אסור לטלטלו נעשה מוקצה לכל בשבת כולו.

היוצא לנו מזה, דבאופן שהבגדים היו רטובין כל בין השמשות באופן שהוא טופח ע"מ להטפוח, דהיינו שכשנוגעין בהן היד נרטבת באופן שאפשר להרטיב עוד דבר - הוי מוקצה ויש לאסור בטלטול לכל השבת ממנ"פ: לפי דעת שוע"ר אסור מכיון שסובר כדעת הב"י והשיטה מקובצת דגמרו בידי אדם הוא רק אם הוא בידי אדם ממש ובבגדים אינו בידי אדם לייבשו, ואפי' לדעת המשנ"ב דסובר כה"ל בו' והמאירי שגם אם ממילא יגמור ג"כ נכלל בהיתר דגמרו בידי אדם אולם באופן שהיה אסור מחמת איסור דרביא עלי' אין היתר דגמרו בידי אדם וכמו בנר שכבה בשבת שידע ג"כ שיגמר באמצע השבת ואעפ"כ אסור ולא נקרא גמרו בידי אדם.

ובאמת קצרתי במקום שאמרו להאריך, אבל הזמן אינו מרשה להאריך יותר והנלענ"ד כתבתי.